

**ОЛИЙ ТАЪЛИМНИ МАМЛАКАТДА ЮҚОРИ ИҚТИСОДИЙ ЎСИШ
СУРЪАТЛАРИГА ЭРИШИШ**

ALFRAGANUS UNIVERSITY

Иқтисодиёт кафедраси катта

ўқитувчиси Жураев Й.Д.,

ALFRAGANUS UNIVERSITY

Иқтисодиёт факультети

1-босқич магистранти

Тоғаймуродова Д.Р.

Маълумки, инсоният эҳтиёжи чегара билмайди ва узлуксиз равишда ортиб боради. Инсоннинг қондирилган бир эҳтиёжи ўнлаб янги эҳтиёжларни пайдо қилади. Шу билан бирга, барча мамлакатларда бўлгани сингари, Ўзбекистоннинг иқтисодий ресурс имкониятлари йилдан йилга камайиб борган сари аҳолисининг сони эса йилдан йилга ортиб бормоқда. Агар мамлакатда аҳоли сони 2024 йилда 37,5 млн. бўлган бўлса, 2050 йилда тахминан 40 млн. га етиши кутилмоқда¹.

Ҳар бир киши туғилмасидан олдин унинг тақдири худо томонидан белгилаб берилган. Ҳеч қандай куч ва мачитларнинг ёрдами кишининг тақдирини ўзгартира олмайди, барчаси худо томонидан ёруғ дунёни пайдо қилганда белгилаб қўйилган. Худо томонидан «белгилаб берилган» ғоянинг мавжудлиги Ғарб мамлакатлари кишиларида «осмондан олма туш» ғоясини инкор этишга асос бўлди. Кишини муваффақият ва яхши ҳаётга элтувчи ягона йўл уларнинг интилувчанлик ва меҳнат фаолияти ҳисобланди. Меҳнат, билим ва тарққиётга интилишдан бошқа ҳамма нарсани четга суриб қўйиш лозим, чунки уларнинг барчаси имкониятга эришишда халақит беради. Кишининг ҳаракатчанлиги, интилувчанлиги,

¹ Stat.uz

қобилиятининг юқорилиги худо томонидан унга берилган юксак инъомнинг белгиси ҳисобланади. Ишёқмаслик, муваффақиясизлик, камбағалчилик кишининг худо томонидан лаънатлаганлиги белгиси сифатида қаралиши лозим, деб уқтирилади.

Инсон ресурсларининг ривожланишига таъсир қилувчи муҳим омиллардан бири ўқитиш соҳасига инвестиция қилиш ҳисобланади. Жаҳон цивилизацияси тажрибалари шуни кўрсатмоқдаки, мамлакатда иқтисодиётнинг ривожланиш даражаси шу жамиятдаги инсонларнинг билим савиясига чамбарчас боғлиқ. Масалан, иккинчи жаҳон урушидан сўнг иқтисодий инқирозга учраган, шунингдек, иқтисодий ресурслари бошқа мамлакатларга қараганда сезиларли равишда чекланган Япония ҳозирги кунда дунёнинг энг ривожланган мамлакатлари қаторидан ўрин олди. Демак, иқтисодиётнинг ривожланиши мамлакатда юксак даражада билим ва тажрибага эга бўлган кишилар мавжуд бўлиши, энг асосийси, уларга иқтисодиётни бозор муносабатлари асосида бошқариш ва тадбиркорликни ривожлантиришга юқори даражада имконият ҳамда шароит яратиб беришни талаб этади.

Иқтисодиётнинг ривожланишида капитал ва ер пасив омиллар бўлиб, умумий ва махсус билимга эга бўлган инсонлар актив омил ҳисобланади. Мамлакатда аҳоли билим савиясининг юқорилиги, кишиларнинг воқеалардан огоҳлиги – буларнинг барчаси жаҳон ҳамжамиятига кириб бораётган ва янгиланаётган мамлакат учун иқтисодий пойдевор бўлиб ҳисобланади.

Ўзбекистон ҳукумати мамлакатга, шу жумладан инсон ресурсларига инвестиция қилиш масаласига катта эътибор бермоқда. Шу мақсадда 2005 йил апрель ойида Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Тўғридан тўғри жалб қилинадиган инвестицияларни рағбатлантириш бўйича

кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори қабул қилинди. Ушбу қарор мамлакатга, хусусан, ўқув соҳасига келадиган инвестицияларни кўпайтиришга кучли туртки бўлиб хизмат қилади. Агар мамлакатга келаётган чет эл инвестицияси ва кредитларининг 2013 ва 2015 йилдаги ҳажмига назар ташлайдиган бўлсак, ушбу кўрсаткич мос равишда 491,1 ва 605,8 млрд. сўмни ташкил этди. Мазкур инвестицияларнинг халқ таълими соҳасига йўналтирилган улуши эса 2013 ва 2015 йилларда мос равишда бор йўғи 1,5 ва 10,2 фоизни ташкил этди². Демак, фақатгина халқ таълими соҳасига қарашли ўқув муассасалари ва уларда таълим олаётган ўқувчилар бошига келадиган ушбу инвестиция ва кредитларнинг микдори жуда пастлигининг гувоҳи бўламиз (1-жадвал).

1-жадвал.

Ўзбекистонда ўқув муассалари ва уларда таълим олаётган ўқувчилар ҳақида маълумот³

	2018 йил		2019 йил		2021 йил		2022 йил	
	Муассасала р сони	Ўқувчилар сони	Муассасала р сони	Ўқувчилар сони	Муассасала р сони	Ўқувчилар сони	Муассасала р сони	Ўқувчилар сони
Мактаблар	6381	878,4	6968	1115,4	7868	1321,4	8412	1455,8
Олий ўқув юртлари	98	360,2	119	441,0	254	808,4	191	1042,1
Жами:	9891	1238,6	7087	1556,4	8122	2129,8	8603	2497,9

² Ўзбекистон Республикаси статистик ахборотномаси маълумотлари асосида ҳисобланди.

³ Манба: O'zbekistonda ilm-fan va innovatsion faoliyat

Жадвал маълумотларидан кўриниб турибдики, мамлакат аҳолисининг деярли 27 фоизи ўқув муассасаларида таҳсил олади. Агар 2023 ва 2024 йилларда давлат бюджети ҳисобидан бир ўқувчига қилинган харажатга эътибор берадиган бўлсак, ушбу кўрсаткич мос равишда 90684 ва 108591 сўмни ташкил этмоқда⁴. Бу ерда олийгоҳларда шартнома ҳисобидан ўқийдиган талабалар инobatга олинмаса ўқиш учун қилинган сумма миқдори қисман ошиши мумкин. Агар ривожланган мамлакатларнинг бир йиллик ўқув харажатлари миқдorigа назар ташлайдиган бўлсак, у ўртача 6-12 минг АҚШ долларини ташкил этади. Демак, келтирилган маълумотлардан кўриниб турибдики, Ўзбекистонда бир ўқувчига йил давомида сарфланаётган ўқиш харажатлари миқдори жуда паст бўлиб, бозор цивилизациясининг ривожланган фан-техника тараққиётини ўрганишга тўлиқ имконият бермайди. Бу ўз ўрнида иқтисодиёт ривожига ва кишиларнинг билим савияси ўртасидаги ўзаро номутаносибликка олиб келади. Буларнинг барчаси эса мамлакатда тўйинган бозор мувозанатини таъминлаш ва аҳолининг турмуш фаровонлигини яхшилаш борасидаги асосий муаммоларнинг негизи эканлиги билан изоҳланади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни, 02.07.1992 йилдаги 636-ХП-сон
2. Ўзбекистон Республикасининг “Кадрлар тайёрлаш Миллий дастури” 29.08.1997 йилдаги 463-1-сон
3. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни, 29.08.1997 йилдаги 464-1-сон
4. “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси” Ўзбекистон Республикаси Президентининг 08.10, 2019 й.даги ПФ-5847-сон Фармонида 1-Илова

⁴ Справочник Государственного бюджета РУз. –Т.: 2019. маълумотлари асосида ҳисобланди.

5. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни, 23.09.2020 йилдаги 637-сон.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрдаги
7. “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида” ПФ-5847 сонли Фармони.
8. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 3-декабрдаги “Олий таълим муассаларини босқичса-босқич ўзини-ўзи молиялаштириш тизимига ўтказиш тўғрисида”ги 967-сон қарорига илова.
9. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 3-декабрдаги “Олий таълим муассаларини босқичса-босқич ўзини-ўзи молиялаштириш тизимига ўтказиш тўғрисида”ги 967-сон қарори 3-банд.
10. <https://kun.uz/13375754>